

the program includes the acquaintance with of the university, its history, its founders, scientific schools, Kiev, Ukraine, the glorious past of our nation, measures aimed at creating respect for the national anthem, national symbols, provides discussion work of literature on patriotic themes and raise interest and valuable relationships to the profession, promoting a healthy lifestyle, and so on. It is noted that the program takes into account the public holiday calendar and anniversaries, particularly professions such as «man-nature», celebrates national heroes, includes all areas of the content of education and ensures the harmonious and comprehensive development of student's personality. It is important that the article focuses on the existence of the program feedback tools to help determine effectiveness of achieving the educational goals by subjects of the educational process of the university. It is proposed incentives to actualize the corresponding system of needs and motives of tutors of academic groups and students towards the achievement of common goals.

Keywords: *education program, calendar of holidays and memorable dates, performance indicators, implementation of education programs, the subjects of the educational process, tutors of academic groups, patriotism, citizenship, professionalism.*

УДК 37.011.3-051:001.859

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ЯК ГОЛОВНА УМОВА РЕФОРМУВАННЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

І. Б. СПІВАКОВА, директор
Кловський ліцей № 77 (м. Кііе)
E-mail: klovski77@bigmir.net

Анотація. *У статті розглядається і теоретично обґрунтовується роль інноваційної діяльності вчителя в умовах реформування шкільної освіти. Розкрито структуру та зміст інноваційної діяльності вчителя. Висвітлена і доведена необхідність інноваційних змін у системі методичної роботи шкільних навчальних закладів.*

Ключові слова: *реформування шкільної освіти, інноваційна діяльність, компетентнісна освіта, модернізація методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу.*

Актуальність (Introduction). Реформування української освіти як державно-громадської системи передбачає посилення ролі всіх суб'єктів освітньої політики, їх взаємодії. Між державою і освітою почала здійснюватися тісна конструктивна співпраця, в результаті якої школа має стати засобом розвитку всього суспільства. У такому інноваційному процесі особливу вагу набувають людські та професійні якості педагога, його інноваційна діяльність, яка покликана прискорити реформування шкільної освіти, забезпечить досягнення її сучасної якості, адекватної мінливим запитам суспільства і соціально-економічним умовам.

На зміну традиційному вчителю (монополісту необхідних знань) приходять педагог-дослідник, консультант, керівник проєктів, педагог з інноваційним стилем мислення, здатний до творчої та професійної діяльності, до самовизначення і саморозвитку. Саме такий педагог здатний позитивно впливати на якість навчання і виховання в освітньому закладі, створювати умови для розвитку дітей, забезпечувати реалізацію компетентнісної освіти.

Інноваційна діяльність вчителя сучасного загальноосвітнього навчального закладу розглядається як багатоаспектний феномен, що забезпечує доцільні нововведення, виконує роль зв'язуючої ланки між життям, діяльністю конкретного педагогічного колек-

тиву і державою, що здійснює реформування системи шкільної освіти, психолого-педагогічною наукою і передовим педагогічним досвідом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). У працях, відомих учених Н. М. Бібік, В. Г.Кременя, С. Б. Кримського, О.В.Огневьюка, О. Я.Савченко обґрунтовано філософський аспект сучасної шкільної освіти. В наукових доробках М. Г. Герасимова, С. Г. Гончаренка, Г.М. Добрава, В.І.Загвязинського, Б. М. Кедрова, Т. Куна, О. М. Новікова, В. О. Штофа інновація розглядається як головний ресурс розвитку інформаційного суспільства та освіти. Належне місце відведено психолого-педагогічним дослідженням проблем освітніх і педагогічних інновацій, інноваційного розвитку різних освітніх систем та педагогічних процесів у працях провідних вчених І. Д. Бега, Н. М. Бібік, Л. М. Ващенко, С. У. Гончаренка, В. В. Давидова, Л. І. Даниленко, І. Г. Єрмакова, В. Р. Ільченка, В. Г. Кременя, М. Д. Ярмаченка. Їх класифікації здійснено у працях К. Ангеловські, О. Г. Козлова, Л. А. Машкіна, К. Роджерса, І. П. Підласого. Реалізація педагогічних інновацій в рамках загальної середньої освіти має значне місце в публікаціях, що розкривають педагогічні нововведення в різних аспектах (П.П.Блонский, К.Н.Вентцель, П.Ф.Каптерев, А.С.Макаренко, В.А.Сухомлинський, та ін.). Особливу роль в змістовному плані представляють дослідження педагогів-новаторів і вчених, які апробували різні новаторські ідеї (Ш.А.Амонашвілі, І. П. Волков, В. В. Давидов, Л. В.Занков, С.Н.Лисенкова, В. Ф. Шаталов, С.Т.Шацкий і ін.). Велика кількість робіт присвячена дослідженню професійної діяльності вчителя (уявлення про структуру педагогічної діяльності, педагогічні здібності і професійно значущі якості вчителя) розвиток і формування яких забезпечують становлення професіонала в сфері педагогічної праці (В.А. Кан-Калик, П.Ф.Каптерев, А.К.Макарова, Н. В. Кузьміна, С.В. Сисоєва, Л.М.Хоружа і ін.).

Питання педагогічного новаторства, пошуку оптимальних прийомів навчання і виховання отримали широкий розвиток в роботах вітчизняних і зарубіжних педагогів: К.Ангеловські, В.С.Лазарева, М.А.Моєсеєва, П.І.Підкасистого, М.М.Поташника, Е.Р.Роджерса, Н.Р.Юсуфбековой і ін. Дидактичні та психологічні основи управління освітніми інноваційними процесами стали предметом детального дослідження Ю. К. Бабанського, Р.Х.Шакурова, Т. І. Шамової, П.І.Третьякова і ряду інших вчених.

Таким чином, у вивчених наукових працях розкриваються питання становлення спеціалізованої галузі знань - педагогічної інноватики як теоретичної основи розвитку освіти (характеристики і закономірності розвитку); особливості професійної діяльності вчителя (педагогічне новаторство) тощо. При цьому в основному висвітлюються проблеми реалізації педагогічних інновацій в рамках загальної середньої освіти. Проте, недостатньо розкривається проблема розвитку інноваційної діяльності вчителя в умовах трансформаційних змін в суспільстві.

Метою (Purpose) статті є визначення стратегічних орієнтирів та умов розвитку інноваційної діяльності сучасного вчителя у контексті реформування шкільної освіти.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, вивчення передового досвіду.

Результати (Results). Сьогодні, коли в Україні здійснюється системне реформування освіти у педагогічних дослідженнях та педагогічній практиці широко використовуються наукові терміни: *інноваційний процес, інноваційна активність, інноваційний характер, інноваційний потенціал, інноваційна діяльність, інноваційна парадигма тощо.* При цьому аналіз сутності самого поняття «інновація» виявив, що воно використовується в контексті визначення різних явищ освіти і освітнього процесу (М.С.Бургін, Л.М.Ващенко, Л. І.Даниленко, В.І. Загвязинський, Ю.О.Карпова, Л.Я.Ляудіс, Т.І. Поніманська, Л.С. Подимова, П.Г.Щедровицький, Н.Г. Юсуфбекова). Незважаючи на певні відмінності у трактовці явища, що визначається поняттям «інновація», всі дослідження пов'язують його із наявністю нового, відмінного від того, що вже є. Таким чином, *інновація* – це процес і результат створення нового у будь-якій сфері діяльності людини.

Для того, щоб педагогічна інновація увійшла в масову практику, вона повинна отримати розповсюдження. Розповсюдження (дифузія) нововведень – важлива складова інноваційного процесу, який по суті є процесом розвитку освіти за рахунок створення, розповсюдження та освоєння інновацій.

Інноваційний процес є циклічним та проходить певні стадії: виявлення потреби в змінах (виявлення проблеми) – розробка ідеї розв'язання проблеми – розробка способу розв'язання проблеми – апробація та експертиза інновації – розповсюдження інновації – її освоєння – інституалізація інновації [6].

Минулі та сучасні дослідники інновацій [1-6] підкреслюють, що особливості, темп, якість усіх інноваційних процесів визначаються тим середовищем, в якому існує інновація, а також характером активності людей та організацій, які її здійснюють. Ці явища називають «*інноваційність середовища*» та «*інноваційна діяльність*».

У контексті професійної діяльності педагога інновації характеризують її як таку, що постійно вдосконалюється, перебуває у стані розвитку. Раціональна природа інновацій дає підстави для її дослідження у структурі особистості як такої риси або якісної характеристики, що виникає внаслідок процесу професійно-педагогічної діяльності та інтегрує у своєму змісті всі складові: *мотиваційну, когнітивну, операційно - процесуальну*.

Педагогічні інновації, за визначенням О.Г. Козлової, забезпечують педагогічну інноваційну діяльність, яка реалізується через компоненти: філософський, мотиваційний, креативний, рефлексивний, валеологічний і технологічний. На її думку, інноваційна освітня діяльність об'єднує в собі особливості процесу оновлення, внесення нових елементів у традиційну систему освіти, характеризує індивідуальний стиль діяльності вчителя. Таку діяльність науковець розглядає, як вищий ступінь педагогічної творчості, педагогічного винахідництва, введення нового у педагогічну практику [1].

Звернімося до сутності понять «діяльність», «педагогічна діяльність», «інноваційна діяльність». Під «діяльністю» розуміють активність індивіда, спрямовану на зміну середовища, на виробництво або створення певного продукту матеріальної або духовної культури. Дослідники визначають поняття діяльності як розмаїття занять людини; все те, що вона робить [4].

Педагогічна діяльність є особливим видом соціальної діяльності, направленої на передачу накопичених людством культури та досвіду від старших поколінь наступним. Таким чином, педагогічна діяльність – це діяльність зі створення умов для розвитку учнів засобами навчання, виховання та освіти, націлена на залучення їх до культурних надбань людства та формування активної, відповідальної, вільної особистості, здатної до самовдосконалення та саморозвитку [5].

Поняття «*інноваційна діяльність*» педагогічна наука розглядає як вид педагогічної діяльності, творчий процес із планування та реалізації педагогічних інновацій, направлених на підвищення якості освіти, як соціально-педагогічний феномен, що виявляє творчий потенціал педагога.

Останнім часом у педагогіці професійної освіти активно використовуються і вивчаються такі терміни як «ключова компетентність», «предметна компетентність». Інноваційний компонент є невід'ємною частиною ключових і предметних компетентностей вчителя. Здійснення інноваційної діяльності передбачає: теоретичне мислення; здатність до планування; креативність; творчі і прогностичні здібності; здатність до спільної праці (корпоративність); спрямованість на досягнення успіху; високий рівень розвитку окремих психологічних функцій (концентрація уваги, селективність пам'яті тощо) [2].

Отже, нові потреби та нові проблеми виступають як джерело розвитку педагогічної діяльності, інноваційної активності та інноваційної дії. Інноваційна активність вчителів та освітнього закладу розгортається як діяльність із перетворення, зміни існуючих практик. Ця діяльність над діяльностями (метадіяльність) і називається інноваційною.

На наш погляд, структура інноваційної діяльності вчителя запропонована

Л.С. Подимовою [6] враховує усі елементи цього феномену, бо ґрунтується на основі моделі соціальної взаємодії, створеної у зарубіжній педагогічній інноватиці (Ю. Вооглайд, Б. Мор, І. Перлак, Е. Роджерс), рефлексивно-діяльнісному та компетентнісному підходах (С.Л. Рубінштейна та О.О. Леонтьєва, ДЖ. Равена).

Розглянемо коротко зміст цих компонентів.

1. Інноваційна діяльність будується під впливом домінуючих мотивів. Це можуть бути: 1) зовнішні стимули (матеріальна винагорода, отримання вищого кваліфікаційного розряду, службова необхідність тощо); 2) мотиви зовнішнього самоствердження педагога або мотиви престижу; 3) професійний мотив (бажання вчити і виховувати відповідно до вимог часу, спрямованість інноваційна на учнів 4) мотиви особистісної самореалізації.

Мотиви третьої і четвертої групи притаманні творчо працюючим педагогам. Вчителі з негативною мотивацією в значній мірі схильні до стереотипу, відкидаючи все нове.

2. Другий компонент структури – креативний (здатність породжувати нові моделі, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації та ін.). Лінія креативного розвитку починається від наслідування досвіду, концепції, ідеї, окремого прийому, форми і методу. Далі педагог переходить до копіювання через творче наслідування. Наступний етап - творчість, коли вчитель, беручи за основу ідею, повністю розробляє зміст, методи і форми її реалізації. На четвертій стадії – справжня творчість (створення нових за задумом культурних або матеріальних цінностей) – педагог створює свою власну оригінальну концепцію, методику навчання і виховання.

3. Технологічний або операційний компонент інноваційної діяльності вчителя можна представити таким чином: особистісно-вмотивована переробка наявних освітніх проєктів, їх самостійна інтерпретація, виокремлення та класифікація проблемних (западають) педагогічних ситуацій, активний пошук інноваційної інформації, ознайомлення з нововведенням; професійно-вмотивований аналіз власних можливостей щодо створення або освоєння нововведення, прийняття рішення про використання нового; формування цілей і загальних концептуальних підходів до застосування нововведень; прогнозування труднощів щодо досягнення цілей змін, результатів інноваційної діяльності; створення «масиву» ідей, розробка концептуальної основи і етапів експериментальної роботи; реалізація інноваційних процесів: введення нововведень в педагогічний процес і відстеження ходу їх розвитку та впровадження; здійснення контролю та корекції щодо впровадження нововведень і всієї інноваційної діяльності: оцінка результатів впровадження, рефлексія самореалізації педагога.

4. Необхідним компонентом в структурі інноваційної діяльності педагога є рефлексія у формі самоаналізу, самооцінки, само розуміння і само інтерпретації власної свідомості і діяльності, а також думок і дій учнів, колег. Сформованість інноваційної діяльності може бути оцінена за відповідними рівнями: 1) адаптивний характеризується нестійким ставленням педагога до інновацій. Нововведення освоюється тільки під тиском соціального середовища; 2) репродуктивний відрізняється більш стійким ставленням до педагогічних нововведень, копіюванням готових методичних розробок з невеликими змінами. Педагог усвідомлює необхідність самовдосконалення; 3) евристичний рівень характеризується великою цілеспрямованістю, стійкістю, усвідомленістю шляхів і способів впровадження нововведень. Педагог завжди відкритий новому, шукає і впроваджує нові способи педагогічних рішень; 4) креативний рівень відрізняється високим ступенем результативності інноваційної діяльності, високою чутливістю до проблем, творчою активністю. Педагог цілеспрямовано шукає нову інформацію, створює авторські школи, охоче ділиться педагогічним досвідом та ін. Інтуїція, творчу уяву, імпровізація займає важливе місце в діяльності таких педагогів.

Аналіз структури інноваційної діяльності вчителя дозволив зробити висновок про те, що вона залежить від інноваційного потенціалу педагога. Тому є необхідність розглянути цю категорію.

Інноваційний потенціал особистості пов'язують з наступними основними параметрами: творча здатність генерувати і продукувати нові уявлення та ідеї, а головне – проектувати і моделювати їх в практичних формах; відкритість особистості новому, відмінному від своїх уявлень, що базується на толерантності особистості, гнучкості та панорамності мислення; культурно-естетична розвиненість і освіченість; готовність удосконалювати свою діяльність, наявність внутрішніх, що забезпечують цю готовність засобів і методів; розвинута інноваційна свідомість (цінність інноваційної діяльності в порівнянні з традиційною, інноваційні потреби, мотивація інноваційної поведінки).

Під готовністю педагога до інноваційної діяльності прийнято розуміти сформованість необхідних для цієї діяльності **особистісних** (велика працездатність, вміння витримувати дію сильних подразників, високий емоційний статус, готовність до творчості) і **спеціальних** якостей (знання нових технологій, оволодіння новими методами навчання, вміння розробляти проекти, вміння аналізувати і виявляти причини недоліків).

Висновки і перспективи (Discussion). Таким чином, означене вище визначає проблему щодо необхідності розвитку системної діяльності загальноосвітнього навчального закладу та його основної підсистеми - методичної, функція якої **спрямована перш за все на розвиток професійної компетентності вчителя**. На сучасному етапі реформування освіти в Україні зростає значення шкільної методичної роботи як одного з основних складників системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Оскільки, методична робота у школі носить постійний, ціленаправлений та керований характер, то саме вона має можливість щодо розвитку інноваційної педагогічної діяльності в цілому та конкретного вчителя, зокрема.

Необхідною умовою успішної реалізації інноваційної діяльності педагога є вміння приймати інноваційне рішення, йти на певний ризик, успішно вирішувати конфліктні ситуації, що виникають при реалізації нововведення, знімати інноваційні бар'єри.

Необхідність модернізації методичної роботи ЗНЗ в умовах реформування шкільної освіти визначається низкою обставин:

- докорінним оновленням змісту шкільної освіти, методик і технологій організації навчально-виховного процесу в навчальних закладах різного типу. Інноваційна спрямованість діяльності вчителів виступає засобом оновлення освітньої політики держави;

- посиленням гуманітаризації змісту освіти, зміною обсягу, складу навчальних дисциплін; введенням нових навчальних предметів, що вимагають постійного пошуку нових організаційних форм, технологій навчання. У цій ситуації істотно зростає роль і авторитет педагогічного знання в учительському середовищі, актуалізуються завдання зростання професійної майстерності вчителів;

- зміною характеру відносин педагогів до самого факту засвоєння та застосування педагогічних нововведень. В умовах жорсткої регламентації змісту навчально-виховного процесу педагог був обмежений не тільки в самостійному виборі нових програм, підручників, а й у використанні нових прийомів і способів педагогічної діяльності. Зараз інноваційна діяльність в шкільній освіті набуває вибіркового, дослідницького характеру, тому важливим напрямком у діяльності методичних служб навчальних закладів стає створення необхідних умов для розвитку інноваційної діяльності вчителя та його інноваційної практики.

Нові підходи до організації методичної діяльності вчителів у контексті інноваційності змінюють її сутність, якість та забезпечать розвиток інноваційної діяльності вчителя в умовах реформування шкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: Монографія / Л.М.Ващенко. – К.: Видавниче об'єднання "Тираж", 2005. –380 с.
2. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: Монографія. – К.: Міленіум, 2004. – 358 с.

3. Калініна Л.М. Інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом: системи, процеси, технології: Монографія / Людмила Миколаївна Калініна. –К.: Інформавтодор, 2008. – 472 с.
4. Ніколаєнко С.М. Освіта і наука: Законодавчі та методологічні основи: Навч. посібник – К.: ІВЦ Вид-во «Політехніка», 2004. – 280 с.
5. Феномен інновації: освіта суспільство, культура / За ред. В.Г. Кременя. – К.: Педагогічна думка. – 2008. – 472 с.
6. Хуторской А.В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика: Научное издание. – М.: Изд-во УНЦ ДО, 2005. – 222 с.

References

1. Vashchenko, L.M. (2005) Upravlinnia innovatsiinymy protsesamy v zahalnoi serednii osviti rehionu: Monohrafiia [Management of innovative processes in general secondary education in the region: Monograph]. K.: Vydavnyche ob'iednannia «Tyrazh», 380.
2. Danylenko, L.I. (2004) Upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: Monohrafiia [Management of innovative activity in secondary schools: Monograph]. K.: Milenium, 358.
3. Kalinina, L.M. (2008) Informatsiine upravlinnia zahalnoosvitnim navchalnym zakladom: systemy, protsesy, tekhnolohii: Monohrafiia [Information management general educational establishments: systems, processes, technology: Monograph]. K.: Informavtodor, 472.
4. Nikolaienko, S.M. (2004) Osvita i nauka: Zakonodavchi ta metodolohichni osnovy: Navch. posibnyk [Education and Science: Legal and methodological bases: Proc. benefit]. K.: IVTs Vyd-vo «Politekhnik», 280.
5. Kremen, V.H. (2008) Fenomen innovatsii: osvita suspilstvo, kultura [The phenomenon of innovation: education society, culture]. K.: Pedahohichna dumka. 472.
6. Khutorskoi, A.V. (2005) Pedahohycheskaia ynnovatyka: metodolohyia, teoryia, praktyka: Nauchnoe yzdanye [Educational Innovation: methodology, the theory, practice: Scientific publication]. M.: Yzd-vo UNTs DO, 222.

ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧИТЕЛЯ КАК ГЛАВНОЕ УСЛОВИЕ РЕФОРМИРОВАНИЯ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

И. Б. Спивакова

Аннотация. В статье рассматривается и теоретически обосновывается роль инновационной деятельности учителя в условиях реформирования школьного образования. Раскрыта структура и содержание инновационной деятельности учителя. Освещена и доказана необходимость инновационных изменений в системе методической работы школьных учебных заведений.

Ключевые слова: реформирование школьного образования, инновационная деятельность, компетентностный образование, модернизация методической работы общеобразовательного учебного заведения.

INNOVATION TEACHER AS THE MAIN CONDITION OF THE REFORM OF SCHOOL EDUCATION

I.B. Spivakova

Annotation. The article discusses the role and theoretically substantiates the innovation activity of the teacher in the conditions of reforming school education. Disclosed structure and content of teacher innovation. Lighting and proved the need for innovative changes in the system of methodical work of school institutions.

Keywords: reform of school education, innovation, competence education, modernization of educational and methodical work of the institution.